

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин та управління проєктами

СИЛАБУС

нормативного освітнього компонента

«Митна справа»

підготовки бакалаврів

спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійної програми «Міжнародний бізнес»

денної (очної) форми навчання

Силабус освітнього компонента «Митна справа» підготовки бакалаврів галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньо-професійної програми «Міжнародний бізнес».

Розробники:

Наumenko Наталія Сергіївна, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проєктами, кандидат економічних наук, доцент.

Зелінська Олена Зіновіївна, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проєктами, кандидат економічних наук, доцент.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

(Бояр А. О.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин та управління проєктами, протокол № 1 від 29 серпня 2024 р.

Завідувач кафедри:

(Бояр А. О.)

I. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	29 - Міжнародні відносини, 292 - Міжнародні економічні відносини, ОПП «Міжнародний бізнес», бакалавр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання - 2026-2027
		Семестр - 6-й
		Лекції - 30 год.
ІНДЗ: немає		Практичні (семінарські) - 30 год.
		Консультації 8 год.
		Самостійна робота 52 год.
		Форма контролю: екзамен
Мова викладання		англійська

II. Інформація про викладача

ППП: Зелінська Олена Зінов'ївна

Науковий ступінь: кандидат економічних наук

Вчене звання: доцент

Посада: доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами

Контактна інформація: 0667179634, Zelinska.Olena@vnu.edu.ua

Дні і час занять: <http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

ППП: Науменко Наталія Сергіївна

Науковий ступінь: кандидат економічних наук

Вчене звання: доцент

Посада: доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами

Контактна інформація: 0954985338, naumenko.nataliya@vnu.edu.ua

Дні і час занять: <http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація курсу

Вивчатимуться теоретичні основи митної справи країни, її організація на сучасному етапі, структура суб'єктів та управлінських інституцій митної діяльності, їх завдання і функції, міжнародні та вітчизняні нормативно-правові основи управління митною справою, особливості регулювання митного контролю і його вплив на міжнародну торгівлю та національну економіку; процеси митного оформлення, митних процедур, митних тарифів, а також аналіз міжнародних торговельних угод; здобуватимуться практичні навички здійснення митного контролю і митного оформлення тощо.

2. Пререквізити: «Теорія міжнародних економічних відносин», «Світове господарство і кон'юнктура світових ринків», «Економіка та зовнішньоекономічні зв'язки України».

3. Постреквізити: «Економіка фірми», «Менеджмент і маркетинг у міжнародному бізнесі», «Міжнародна торгівля», «Облік і аналіз ЗЕД», «Регулювання та безпека міжнародного бізнесу».

4. Мета і завдання освітнього компонента

Вивчення дисципліни «Митна справа» зорієнтоване на формування у майбутніх економістів-міжнародників сучасного економічного та креативного мислення, а також компетентностей щодо митного регулювання, його впливу на міжнародну торгівлю та національну економіку; ознайомлення здобувачів з процесами митного оформлення, митними процедурами, митними тарифами, міжнародними торговельними угодами та їх вплив на економічну безпеку та зовнішньоекономічну діяльність держави.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є: формування цілісної системи науково-практичних знань у галузі митної справи, пов'язаних з митним обслуговуванням комерційних операцій суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; поглиблення знань у термінології та розумінні основних принципів, що лежать в основі теоретичних засад у сфері зовнішньоекономічної діяльності, міжнародного законодавства, яке його регулює та умінні майбутнього фахівця застосовувати набуті знання з метою вирішення практичних завдань, критично осмислювати та подавати обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення.

5. Форми та методи навчання: інтерактивна лекція (вербальні та ілюстративно-демонстраційні методи: розповідь, пояснення, дискусія, презентація, демонстрація, запитання-відповідь, мозговий штурм), вебінар, аналіз ситуацій та розв'язання ситуаційних завдань, електронне тестування.

6. Компетентності та результати навчання (відповідно до освітньої програми)К

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері міжнародних економічних відносин в цілому та міжнародного бізнесу зокрема, а також у процесі навчання, що передбачає застосування новітніх теорій та методів при здійсненні комплексних досліджень світогосподарських зв'язків, характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати

різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 12. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ФК1. Здатність виокремлювати характерні ознаки та тенденції розвитку світового господарства, особливості реалізації економічної політики та світових інтеграційних/дезінтеграційних процесів, у тому числі євроатлантичної інтеграції.

ФК3. Здатність виявляти особливості функціонування середовища міжнародних економічних відносин та моделей економічного розвитку.

ФК4. Здатність обґрунтовувати особливості реалізації форм міжнародних економічних відносин на мега-, макро-, мезо- і мікрорівнях.

ФК5. Здатність здійснювати комплексний аналіз та моніторинг кон'юнктури світових ринків, оцінювати зміни міжнародного середовища та вміння адаптуватися до них.

ФК6. Здатність аналізувати міжнародні ринки товарів і послуг, інструменти та принципи регулювання міжнародної торгівлі.

ФК12. Здатність використовувати нормативно-розпорядчі документи та довідкові матеріали при здійсненні професійної діяльності у сфері міжнародних економічних відносин.

ФК13. Здатність проводити оцінку та аналіз безпекової компоненти у міжнародних економічних відносинах.

ФК15. Здатність застосувати методи, правила і принципи функціонування міжнародних економічних відносин для розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

ФК17. Здатність визначати напрямки регулювання та застосовувати методи оцінювання рівня економічної безпеки міжнародного бізнесу; аналізувати, оцінювати, розробляти і комунікувати тактичні і стратегічні схеми організації та ведення міжнародного бізнесу з урахуванням сильних і слабких сторін, можливостей і загроз.

ФК21. Здатність ідентифікувати форми прояву об'єктивних економічних законів в окремих галузях та на підприємствах різних форм власності, використовувати традиційні і новітні методи організації підприємницької діяльності та управління ресурсами фірми, здійснювати оптимізацію економічних процесів на підприємстві, аналізувати й узагальнювати результати операційної, бухгалтерської, митно-брокерської та інвестиційної діяльності фірми, розробляти заходи з підвищення ефективності її роботи.

ПРН7. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПРН8. Розуміти, виділяти й описувати нові явища, процеси й тенденції глобального розвитку, механізми й інструменти реалізації економічної політики та світових інтеграційних / дезінтеграційних процесів, у тому числі євроатлантичної інтеграції.

ПРН9. Розуміти і вміти застосовувати, відповідно до інших вимог освітньої програми, сучасні теорії та методи розв'язання спеціалізованих складних задач і практичних проблем у сфері міжнародної торгівлі товарами та послугами, міжнародного руху капіталу, міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин, мобільності людських ресурсів, міжнародного трансферу технологій.

ПРН13. Підбирати і вміло застосовувати аналітичний інструментарій дослідження стану та перспектив розвитку окремих сегментів міжнародних ринків товарів і послуг з використанням сучасних знань про методи, форми й інструменти регулювання міжнародної торгівлі.

ПРН19. Розуміти та застосовувати чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо у сфері міжнародних економічних відносин.

ПРН22. Застосовувати відповідні методи, правила і принципи функціонування міжнародних економічних відносин для розвитку зовнішньоекономічної діяльності України.

ПРН28. Використовувати набуті знання у галузі міжнародного менеджменту та маркетингу для самостійного аналізу світогосподарських процесів та прийняття на цій основі виважених управлінських рішень; аналізувати специфіку культури ведення міжнародного бізнесу в різних країнах; обирати шляхи виходу на міжнародні ринки; аналізувати міжнародні ринки та міжнародне економічне середовище; розробляти заходи з підвищення конкурентоспроможності підприємства на зовнішніх ринках.

ПРН30. Аналізувати торгово-економічні можливості фірми, визначати ринки та прогнозувати діяльність фірм на міжнародних ринках, використовувати на практиці знання у сфері фінансів, митної, банківської справи та страхування для розробки і реалізації плану розвитку фірми на основі інвестиційно-інноваційної моделі, аналізувати й узагальнювати результати операційної, бухгалтерської, фінансової та інвестиційної діяльності міжнародної компанії.

7. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ. (семін.)	Сам. роб.	Конс.	Метод контролю */ Макс бали
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Теоретичні основи та концептуальні засади функціонування митної системи країни						
Тема 1. Поняття, зміст та структура митної справи	6	2	2	2	-	ДС/2
Тема 2. Значення митних інституцій у формуванні митного простору країни	8	2	2	4	-	ДС/3
Тема 3. Сутність та зміст митного контролю та митного оформлення	6	2	2	2	-	ДС/2
Тема 4. Митні режими та їх особливості	9	2	2	4	1	ДС/3
Тема 5. Економічний зміст митних платежів, як інструменту державної	8	2	2	4	-	ДС/2

політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності						
Тема 6. Митне оформлення зовнішньоекономічних операцій	9	2	2	4	1	ДС/3
Тема 7. Еволюція митної справи в Україні	6	2	2	2	-	ДС/3
Тема 8. Особливості переміщення через митний кордон пасажиро- та товаропотоків	9	2	2	4	1	ДС/2
Змістовий модуль 2. Спеціальні митні процедури як система реалізації і практичного втілення напрямів державної митної політики						
Тема 9. Методи тарифного та нетарифного регулювання	7	2	2	2	1	ДС/3
Тема 10. Міжнародне співробітництво у галузі митної справи	9	2	2	4	1	ДС/3
Тема 11. Особливості та функції логістики в організації митної справи	9	2	2	4	1	ДС/2
Тема 12. Міжнародні правила інтерпретації комерційних термінів Інкотермс в митній діяльності	8	2	2	4	-	ДС/3
Тема 13. Контрабанда на митниці. Торгівельні війни: сучасний стан проблеми	9	2	2	4	1	ДС/3
Тема 14. Зарубіжний досвід реалізації митної справи	8	2	2	4	-	ДС/3
Тема 15. Спеціальні митні процедури при переміщенні товарних потоків через митний кордон України	9	2	2	4	1	ДС/3
Підсумковий тест						Т/60
Усього годин:	120	30	30	52	8	100

Методи контролю*: ДС – дискусія, Т – тести.

IV. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Обов'язкове дотримання норм Кодексу академічної доброчесності ВНУ (<http://surl.li/aagxg>) у процесі навчання. Допускається заочне письмове відпрацювання пропущених з поважної причини семінарів.

Максимальна кількість дозволених пропусків без поважної причини – 2. Можливе зарахування результатів формальної чи неформальної освіти як окремих тем чи змістових модулів курсу відповідно до Положення ВНУ від 29.08.2024 р. (<http://surl.li/sbwzdh>). Максимальна кількість балів за вивчення курсу – 100, включаючи:

- до 40 балів за участь в обговореннях (семінари) (Модуль 1);
- до 60 балів за підсумковий тест (екзамен) (Модуль 2).

За участь в семінарському занятті (виступ, задавання питань, доповнення, коментування тощо) студент може отримати не більше, ніж відведена на це семінарське заняття кількість балів (таблиця). Виступ (відповідь) може бути оцінена у максимально можливу кількість балів – 2 або 4. Питання до виступаючих та викладача оцінюються у максимум 1 бал. Мінімальний крок оцінювання – 0,5 бала. Оцінювання здійснюється суб'єктивно викладачем впродовж заняття. Набрані кожним зі студентів бали оголошуються викладачем наприкінці заняття.

Підсумковий тест (контрольна робота) проводиться у формі письмового тесту за допомогою цифрових засобів у відведений викладачем для цього час. Кількість питань у підсумковому тесті – 40. Тип питань – питання альтернативного вибору з однією чи кількома правильними відповідями. Повна правильна відповідь на одне питання оцінюється у 1,5 бали. Максимальна кількість балів за тест (усі відповіді правильні) – 60.

Поточне оцінювання – модуль 1															Підсумкове оцінювання – модуль 2	Макс сума за курс
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	Тема 11	Тема 12	Тема 13	Тема 14	Тема 15	Тест	
2	3	2	3	2	3	3	2	3	3	2	3	3	3	3	60	100

V. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Форма підсумкового контролю – екзамен. Студент, який до екзамену набрав понад 75 балів, може погодитись на зарахування цих балів як остаточної оцінки за курс (без складання екзамену). Студенти, які набрали менше 75 балів або хочуть покращити свою підсумкову оцінку за курс складають екзамен у визначений розкладом заліково-екзаменаційної сесії час. Екзамен проводиться шляхом тестування за тією ж самою базою питань, що й підсумковий письмовий тест (контрольна робота). Необхідний мінімум для успішного завершення курсу – 60 балів (див. Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів ВНУ імені Лесі Українки – <http://surl.li/prwyvs>).

Питання для підготовки до семінарів і підсумкового контролю:

Тема 1. Поняття, зміст та структура митної справи

Питання для дискусії:

1. Поняття митної справи як складової зовнішньоекономічної діяльності держави.

2. Сутність, принципи та моделі функціонування митної політики країни.
3. Поняття та структура митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
4. Економічна природа митного тарифу, його класифікація та функціональні завдання.
5. Організаційна структура митної системи України.

Тема 2. Значення митних інституцій у формуванні митного простору країни

Питання для дискусії:

1. Інституційний механізм формування та реалізації митної політики
2. Аналіз суб'єктів митного права.
3. Об'єкти митних правовідносин та їх класифікація.
4. Роль Всесвітньої митної організації та митних союзів в організації управління митною справою держави.

Тема 3. Сутність та зміст митного контролю та митного оформлення

Питання для дискусії:

1. Особливості проведення митного контролю.
2. Особливості митного оформлення при переміщенні вантажів через кордон.
3. Спеціальні види контролю на митному кордоні України.
4. Роль Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності в системі митного регулювання.

Тема 4. Митні режими та їх особливості

Питання для дискусії:

1. Сутність та систематизація митних режимів при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.
2. Особливості митних режимів при наданні митними органами послуг при у сфері митно-тарифних відносин.
3. Характеристика спеціальних митних режимів.
4. Специфіка припинення операцій у сфері митних відносин.

Тема 5. Економічний зміст митних платежів, як інструменту державної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності

Питання для дискусії:

1. Суть митних платежів, як інструменту державної політики у сфері ЗЕД держави.
2. Вагомість та значення митних платежів у податкових доходах бюджетів різних груп країн за класифікацією Всесвітньої митної організації.
3. Негативні ознаки митних платежів та їх вплив на суб'єктів економічної системи.
4. Шляхи мінімізації негативних наслідків порушень митного законодавства країни.

Тема 6. Митне оформлення зовнішньоекономічних операцій

Питання для дискусії:

1. Нормативно-правове регулювання митного оформлення зовнішньоекономічних операцій.
2. Етапи митного оформлення зовнішньоекономічних операцій.
3. Митне оформлення інвестиційної діяльності.
4. Митне оформлення бартерної діяльності.
5. Митне оформлення операцій з давальницькою сировиною.
6. Митне оформлення товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності.
7. Відповідальність за порушення митного законодавства під час митного оформлення зовнішньоекономічних операцій.

Тема 7. Еволюція митної справи в Україні

Питання для дискусії:

1. Генезис митно-тарифних відносин
2. Розвиток митної справи за часів Київської Русі.
3. Митна система України на початку ХХ ст.
4. Регулювання митних відносин за радянських часів.
5. Характеристика та направленість сучасного етапу розвитку митно-тарифної політики України.

Тема 8. Особливості переміщення через митний кордон пасажиро- та товаропотоків

Питання для дискусії:

1. Сутність та економічне значення митних процедур
2. Особливості митних процедур при переміщенні товарів різними видами транспорту.
3. Аналіз діяльності митних органів щодо здійснення митних процедур при переміщенні товарів різними видами транспорту.
4. Досвід провідних країн світу у проведенні митних процедур.
5. Шляхи усунення недоліків митних процедур при переміщенні товарів різними видами транспорту

Тема 9. Методи тарифного та нетарифного регулювання

Питання для дискусії:

1. Економічна суть митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності країни.
2. Нетарифне регулювання ЗЕД та їх види.
3. Особливості та принципи тарифного регулювання ЗЕД.
4. Вплив заходів тарифного та нетарифного регулювання на зовнішньоекономічну діяльність.

Тема 10. Міжнародне співробітництво у галузі митної справи

Питання для дискусії:

1. Основні форми міжнародного співробітництва України у митній справі.
2. Особливості співробітництва в межах міжнародних організацій.
3. Співробітництво шляхом укладання міжнародних угод.
4. Співробітництво шляхом укладання міждержавних угод або союзів держав (ЄС, ГУАМ, Великобританія тощо).
5. Особливості та напрями співпраці в межах міжнародних конференцій.

Тема 11. Особливості та функції логістики в організації митної справи

Питання для дискусії:

1. Митні логістичні системи. Інформаційне забезпечення митних логістичних систем.
2. Значення та зміст процедури митного оформлення товарів в логістичній системі підприємства.
3. Логістичний документообіг в організації митної справи.
4. Структурні зміни митно-логістичних процесів в умовах сучасного інформаційного середовища.
5. Ефективність митної логістики в міжнародних торгових системах.

Тема 12. Міжнародні правила інтерпретації комерційних термінів Інкотермс в митній діяльності

Питання для дискусії:

1. Роль та значення Міжнародних правил інтерпретації комерційних термінів (Інкотермс) у регулюванні умов зовнішньоторговельних контрактів.
2. Правила Інкотермс: загальна характеристика, напрями застосування.
3. Переваги та недоліки Правил Інкотермс для експортера та імпортера.
4. Особливості використання умов Інкотермс у зовнішній торгівлі.

Тема 13. Контрабанда на митниці. Торгівельні війни: сучасний стан проблеми

Питання для дискусії:

1. Поняття контрабанди та порушення митних правил.
2. Основні чинники, які обумовлюють існування контрабандної діяльності.
3. Шляхи боротьби з контрабандою як один із методів забезпечення економічної безпеки держави.
4. Торговельні війни у питанні паралельного/«сірого» імпорту.
4. Протидія контрабандним явищам в Україні: перспективи мінімізації.

Тема 14. Зарубіжний досвід реалізації митної справи

Питання для дискусії:

1. Митна політика Європейського Союзу.
2. Особливості митної політики окремих країн європейського континенту.
3. Митна політика США та Канади.
4. Управління митною справою в азійському регіоні.

5. Імплементація досвіду зарубіжних країн в українську практику митного контролю.

Тема 15. Спеціальні митні процедури при переміщенні товарних потоків через митний кордон України

Питання для дискусії:

1. Митні процедури при переміщенні товарних потоків через митний кордон України різними видами транспорту.
2. Митні формальності при переміщенні товарів через митний кордон України різними видами транспорту.
3. Порівняння положень Митного Кодексу України та законодавства ЄС.
4. Шляхи усунення недоліків митних процедур при переміщенні товарів різними видами транспорту.

VI. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є екзамен

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього виконання
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

VII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Гребельник О. П. (2019). Митна справа : підручник, 5-те вид. оновл. та доп. Київ : Центр навчальної літератури (ЦУЛ), 400 с.
2. Гребельник О. П. (2019). Основи зовнішньоекономічної діяльності: підручник, 5-те вид., перероб. та допов. Ірпінь: Університет ДФС України, 410 с.
3. Герчаківський С. Д. (2020). Митна справа: навчальний посібник. Тернопіль: Видавництво «Економічна думка», 290 с.
4. Денисенко С. І. (2015). Міжнародно-правові стандарти спрощення та гармонізації митних процедур у сфері міжнародної торгівлі. Одеса, 287 с.
5. Європейський Союз : навч. посіб. / [А. О. Бояр (кер. авт. кол.), Н. П. Карпчук, Н. І. Романюк та ін.] ; за ред. А. О. Бояра, С. В. Федонюка. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 600 с.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
7. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001 р. № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
8. Кузьмін О. Е., Мельник О. Г., Терлецька В. О. (2021). Митна справа. Львів: Львівська політехніка, 240 с.
9. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: навчальний посібник / К.Ю. Величко, В.О. Козуб, Л.Л. Носач, Л.О. Чернишова, О.І. Печенка. Харків : Видавництво «Форт». 2017, 221с.
10. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
11. Офіційний сайт Державної служби статистики України URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
12. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <http://www.customs.gov.ua>
13. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>
14. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://worldbank.org/>
15. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.
16. Про митний тариф України: Закон України від 19.10.2022 р. № 2697-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text>.

Англійською мовою:

1. Clark, J., & Bernard, D. (2022). Customs in a World of Enhanced Trade Facilitation. Customs Matters: Strengthening Customs Administration in a Changing World, 1, 95. URL: <https://www.elibrary.imf.org/downloadpdf/display/book/9798400200120/CH04.pdf>
2. Dreyer, I., & Popescu, N. (2022). *Eurasian Customs Union: The economics and the politics*. European Union Institute for Security Studies (EUISS). URL: https://www.files.ethz.ch/isn/182334/Brief_11_Eurasian_Union.pdf
3. Padovan, M., & Cusimano, N. (2025). The Future of International Trade and the European Economic Security Strategy. *Global Trade and Customs Journal*, 20(2). URL: <https://studiopadovan.com/news/the-future-of-international-trade-and-the-european-economic-security-strategy/>
4. Rijo, J. (2021). Customs Law in the European Union: Legal, Doctrinal and Jurisprudential Framework. Kluwer Law International BV.
5. The World Customs Organization (WCO). URL: <https://www.wcoomd.org>
6. The World Trade Organization (WTO). URL: <https://www.wto.org>
7. Veenstra, A., & Heijmann, F. (2023). The future role of Customs. *World Customs Journal*, 17(2), 13-30. URL: https://www.researchgate.net/publication/383988633_The_Future_Role_of_Customs#fullTextFileContent